

L'EXITÓS PATUFET

La primera publicació infantil en català
es va convertir en tot un fenomen social

TEXT JOSEP MARIA FIGUERES
IMATGES ARCA (BIBLIOTECA NACIONAL DE CATALUNYA)

En Patufet, la revista infantil que va editar-se entre 1904 i 1938, i que va ressorgir a final dels anys seixanta, va ser una publicació d'èxit. Innovadora i pedagògica, va vendre milers d'exemplars i va fer-ho en temps sovint convulsos. Enguany, quan es compleixen 150 anys del naixement del fundador, Aureli Capmany, fixem la mirada en aquest setmanari adreçat als infants que molts adults també fullejaven i que es va convertir en tot un fenomen social.

La revista *En Patufet*, la primera publicació infantil en català, es va gestar al llarg del 1903 i va sortir al mercat l'any següent. El promotor era Aureli Capmany que, en els primers temps, en va ser l'editor, director, autor de la majoria de textos –gairebé sempre escrits sota pseudònim–, gestor i administrador. Fins i tot la seu de la revista estava ubicada a la botiga que la seva família tenia a la Rambla de les Flors.

Capmany també va dotar-la d'uns trets que mantindria al llarg de la seva existència: un format petit, un preu assequible i un contingut que barrejava l'entreteniment i la formació, ja que partia de la idea d'entretenir al mateix temps que formava i educava. Per tot això, *En Patufet*, que comptava amb un conjunt d'il·lustracions i textos que la feien apta per a la infància i la primera joventut, va esdevenir una revista de referència per a molts nens i nenes de principi de segle.

Capmany va cedir ben aviat, el 1905, la direcció de la revista –quan veia que un projecte ja anava sol acostumava a deixar-lo en altres mans–, que va mantenir l'esperit inicial. L'èxit, però, va arribar gràcies a l'impressor Josep Baguñà, el nou propietari. Va ser llavors quan el setmanari va acabar sent tot un referent per a diverses generacions.

El 1929, des d'*En Patufet*, i arran de la celebració del quart de segle, asseguraven ser el rotatiu de més tiratge de Catalunya, i en una prosa florida afirmaven que s'havien convertit en tota una escola de

llengua durant el primer terç del segle xx: “Ell, menut com és, ha estat portant durant vint-i-cinc anys al ressò animat de l'idioma vernacle a tots indrets de Ca-

**CAPMANY VA DOTAR-LA DELS TRETS PROPIS:
UN FORMAT PETIT, UN PREU ASSEQUIBLE I
UNA BARREJA D'ENTRETENIMENT I FORMACIÓ**

talunya. Els seus amiguets d'ahir, homes avui, que no han oblidat els sentiments que *En Patufet* féu vibrar en llurs ànimes, són legió”. Aquesta funció pedagògica va tenir un rol important durant els anys de la dictadura de Primo de Rivera, quan la revista era una de les poques maneres que molts catalans tenien de conèixer i aprendre la llengua i, a més, de fer-ho seguint el model ortogràfic instaurat per Pompeu i Fabra.

“Són molts –proseguien des de la publicació– els que se'ns han acostat suggerint-nos que exterioritzem d'una manera ostentosa la joia de les noccs d'argent

**EN UNA CATALUNYA DE DOS MILIONS D'HABITANTS,
EN PATUFET TIRAVA 65.000 EXEMPLARS
I TENIA 325.000 LECTORS**

d'*En Patufet*. Els temps, amics, no són per a això. Si Déu vol, tot es farà el dia de les noccs d'or. Que tots ho puguem veure”. La festa que demanaven no va poder ser degut a la dictadura de Primo de Rivera,

i les noccs d'or no es van celebrar mai per culpa de la Guerra Civil. Tot i això, durant trenta-quatre anys, cada setmana *En Patufet* va aparèixer regularment, excepte en comptades ocasions com l'assalt, el 25 de novembre de 1904, a la impremta Galve per l'Exèrcit espanyol amb l'objectiu d'atacar *La Veu* i el

Cu-ut!. Un atac que va malmetre temporalment la maquinària.

INNOVADORA I EXITOSA

Aureli Capmany havia innovat molt amb *En Patufet*, però la fórmula secreta que va donar-li l'èxit va ser la conjunció de Josep Maria Folch i Torres amb el dibuixant Joan G. Junceda. Ells dos, juntament amb l'empenta de l'impressor i editor Baguñà, van convertir aquella incipient revista, carregada de deutes i sense un nord clar, en un setmanari triomfant al llarg de tres dècades.

Contràriament al que diuen els tòpics, des del primer diari en llengua catalana el 1879, les publicacions de casa nostra sempre han tingut molta

cura pels aspectes estètics. Per exemple, el 1899, *La Veu* va tenir la primera rotativa de Barcelona. I *En Patufet*, al seu torn, també va ser capdavanter, ja que va transformar el format, va crear suplement i va apostar

IMPULSOR POLIÈDRIC

El creador, impulsor i primer director d'*En Patufet* va ser el polièdric i autodidacta Aureli Capmany (1868-1954). Nascut al barri del Born en una família de cistellers, tenia un munt de facetes: actor, mestre, historiador, arxiver, escriptor, rondallaire, músic, cantor, pedagog, dansaire, etc. Capmany va dur a terme una gran tasca de divulgació del folklore i la cultura catalana. Així, va ser un dels fundadors de l'Orfeó Català i de l'Esbart Català de Dansaires i va emprendre el *Cançoner popular*, en què va publicar fins a cent cançons. Pare de la novel·lista i assagista Maria Aurèlia Capmany, va col·laborar en moltes publicacions. Prova d'això és que té més de 600 textos entre articles, col·laboracions i obres. Malgrat aquesta densa biografia, és poc reconegut. Aprofitant la celebració, el 2018, dels 150 anys del seu naixement, es commemora l'Any Aureli Capmany, que busca revertir aquest oblit.

Aureli Capmany, fundador d'*En Patufet*, amb infants.
Foto: Llegat Vidal-Capmany, Biblioteca de la Facultat de Lletres de la URV.

per un aspecte gràfic que aproximava amb facilitat el contingut al lector. En aquest sentit, l'editor hi va posar molta cura.

Davant d'aquesta aposta, el públic va respondre positivament tant en l'àmbit rural com en l'urbà. Així ho demostren la major part de memòries que, en al·ludir a l'aprenentatge de la llengua, esmenten la revista com a eina d'introducció. Així, al número 1.000, del 26 de maig del 1923, escriuen que milers de ciutadans

LA PUBLICACIÓ ES VA CONVERTIR EN TOT UN REFERENT. DURANT TRENTA-QUATRE ANYS, CADA SETMANA VA APARÈIXER REGULARMENT

“han après a estimar la Pàtria i l'idioma nostre en les pàgines d'*En Patufet*”. I els seus impulsors també avancen als lectors

que a partir del número 1.002 la revista s'imprimirà en una gran rotativa, a quatre tintes i tindrà un format més gran amb 32 pàgines de text i gravats. I tot això, sense que impliqués cap augment de preu. Era la constatació de l'èxit.

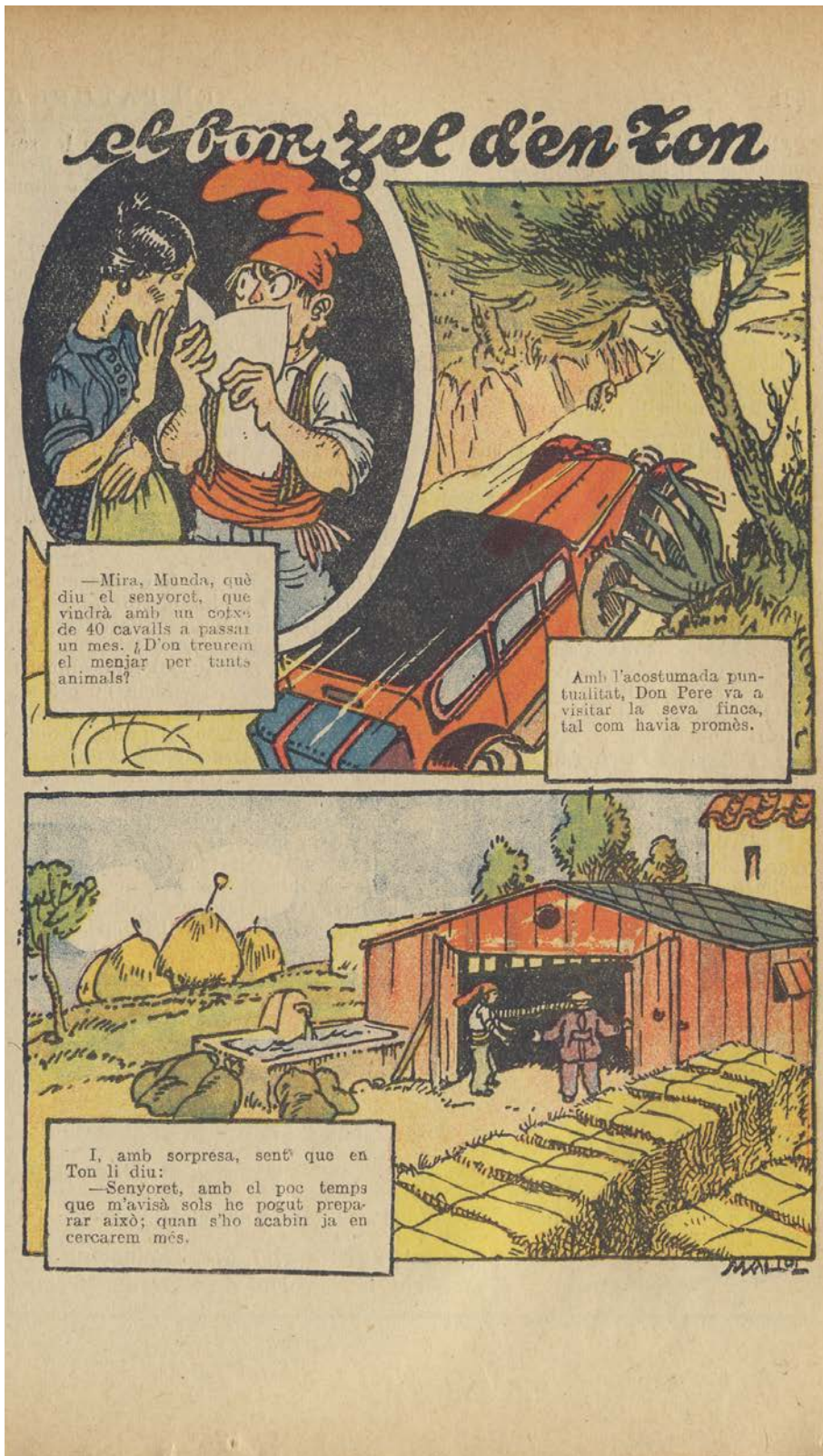
CONTINGUT MORALITZANT

Les característiques més rellevants del contingut van ser una finalitat moralitzadora, la presència majoritària de l'atemporalitat, el compromís amb els valors democràtics, el respecte per la natura, la vida animal i l'equilibri de la natura, els valors de sociabilització en

la transformació d'una societat agrària en industrial i de rural a urbana i la crítica de les novetats que trencaven el mode

tradicional. I sempre amb qualitat en les il·lustracions amb dibuixants d'incidència social i cultural destacada com Cornet, Junceda i Llaverias. I sempre, també, amb el predomini d'una dimensió conservadora en la visió crítica de la societat amb el rerefons de la projecció social de la catalanitat.

Durant els trenta-quatre anys de vida, la revista va mantenir un contingut molt semblant. La inclusió de textos moralitzants, historietes d'amor, ingènues i esquemàtiques, amb aventures cancores i personatges lineals, assoliren un apoteòsic èxit que incloïa un públic transversal, ja que aquest era tan camperol i eclesiàstic com urbà i petit burgès. La capçalera era ideal, doncs, per a la societat de l'època, i va ser un èxit malgrat el to rosa amb què se la contemplaria posteriorment.

En Patufet tenia un públic transversal que era tan urbà i petit burgès com camperol i eclesiàstic.

Així, s'inauguraren amb gran èxit les col·leccions de novel·letes rosa i d'aventures, "Biblioteca Gentil" i "Biblioteca Patufet", tan allunyades de les primeres novel·les de caràcter social com *Joan Endal* d'un Folch i Torres valent que amb la Setmana Tràgica va agafar por i la seva prosa va passar a ser conservadora i poruga. Aquestes col·leccions, així com seccions com "Pàgines viscudes", eren esperades amb fruïció pels lectors. I és que Folch i Torres i Junceda, tàndem d'impacte, donaven forma a les idees senzilles.

L'esplèndida nòmina de dibuixants d'*En Patufet* estava encapçalada pels tres grans: Joan Llaverias, Gaietà Cornet i Junceda. Després s'hi va afegir una varietat rellevant: Mallol, D'Ivori, Lola Anglada... i figures reconegudes com Feliu Elias, *Apa*; o Ricard Opisso. I en l'apartat dels escriptors hi havia gent com Manuel Folch i Torres, Josep Morató o Clovis Eimeric.

I ARRIBA LA GUERRA

En moments puntuals, *En Patufet* va arribar a l'extraordinària xifra de 65.000 exemplars editats i 325.000 lectors que llegien cada exemplar. I això en una Catalunya de 2 milions d'habitants no estava gens malament. Gràcies a això, va viure millores com l'adquisició d'una rotativa especial, l'augment de la paginació o la inclusió de contingut com efemèrides històriques nostrades, anècdotes de personatges, vida animal singular i curiositats diverses. Tot plegat, una miscel·lània que sorprenia els lectors des d'una lectura gens conflictiva ideològicament i amarada del sentit més conservador i religiós.

Durant la Guerra Civil, la capçalera es va continuar editant, tot i les dificultats materials de l'època que van provocar l'ús de paper de baixa qualitat i la reducció de la paginació. A nivell de contingut, es va mantenir el to convencional, però es van suprimir les referències religioses i tradicionals. Finalment la revista va tancar. A final de 1938 apareixia el darrer número, el 1.806.

Un cop finalitzat el conflicte bèl·lic, i amb els franquistes al poder, va planar un silenci de gairebé vint anys. Els fills del mític editor i llibreter Baguñà, volien continuar-la, si bé no van obtenir el permís degut al fet que la publicació era en català. Ho intentaren diversos cops, des de mitjans dels anys cinquanta fins al 1965. Fins i tot la competència, Albert Viñas, l'editor del *TBO*, va fer gestions. Tot i així, les autoritats no cediren. Finalment Manuel Fraga, que es va adonar del seu caràcter conservador, innocent i religiós, va autoritzar-la.

En aquest renaixement, la revista va perdre l'article "en" i tenia col·laboradors com Joaquim Muntañola –fill d'Antoni Muntañola– o Ramon Folch i Camarasa

–fill de Josep Maria Folch i Torres–. L'inici d'aquesta segona etapa, el 6 de desembre del 1968, va despertar expectació, però va venir acompanyada de polèmica, ja que Joan de Sagarra i Terenci Moix van acusar-la de carrinclona. La revista estava desfasada. Les vendes baixaven constantment. El 1972, es va renovar, però una taula rodona al *Tele/expres* el març del 1973 –que portava per nom “*Patufet* para niños o para ancianos”– evidenciaria les contradiccions de la publicació. Amb quinze mil exemplars, el setmanari no era viable i aquell mateix any va acabar tancant. Havia quedat clar que la revista dels fills dels creadors no tenia el sentit d'actualitat que sí que tenia *Cavall Fort*, adequada a la nova societat, als nous temps. **C**

Més informació a:

En Patufet, «*L'humor català*» › Lluís Solà (Bruguera, 1979), vol. III.

Els homes d'en Patufet › (David, 1925-s/d) [Sis quaderns dedicats a: Manuel i Josep M. Folch i Torres, Junceda, Cornet, Llaverias i Clovis Eimeric].

En Patufet › Diversos autors (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004).

www.cultura.gencat.cat/ca/anyaurelicapmany/inici/ › Web de l'Any Aureli Capmany

